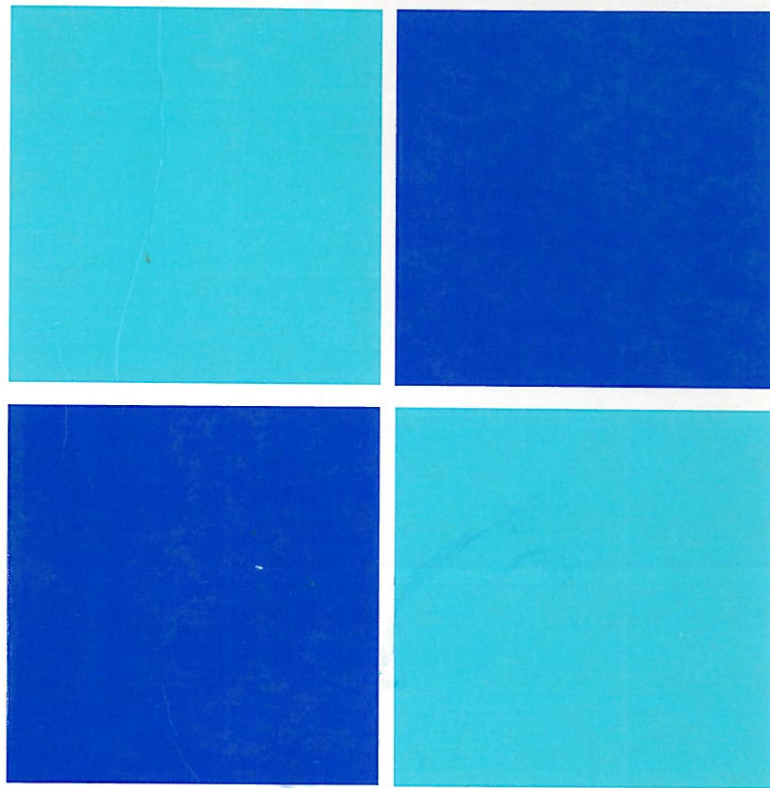

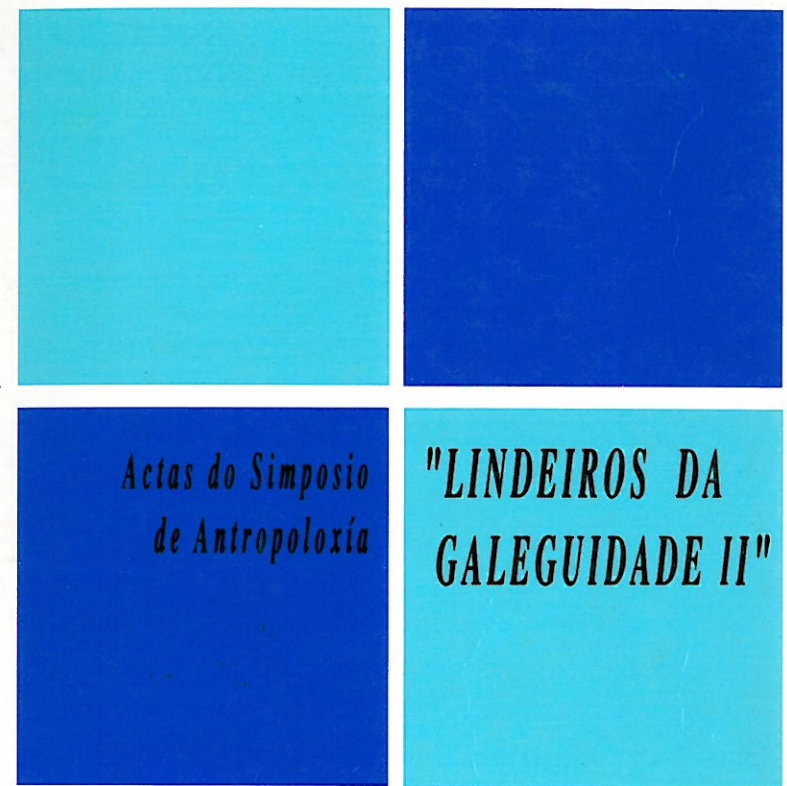

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

"LINDEIROS DA GALEGUIDADE II"

Actas do Simposio de Antropoloxía

*Actas do Simposio
de Antropoloxía*

**"LINDEIROS DA
GALEGUIDADE II"**

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

EDITA:
© Consello da Cultura Galega

ISBN: 84-87172-82-2
D.L.: C-962/1993

MAQUETACIÓN: DINATEX

IMPRIME:
Gráfico Galaico. Polígono de Pocomaco. A Coruña

ÍNDICE

NOTA INTRODUCTORIA	7
XESÚS TABOADA CHIVITE, PERFIL HUMANO E FORMACIÓN CIENTÍFICA Por Xosé Filgueira Valverde	11
XESÚS TABOADA CHIVITE ETNÓGRAFO Por Xosé Manuel González Reboredo	15
ESTUDIO ANTROPOLÓXICO DAS FRONTEIRAS: PROBLEMAS E PERSPECTIVAS Por Stanley Brandes	27
A ARQUITECTURA TRADICIONAL NOS LÍMITES GALAICO-LEONESES: OS POMBAIS DO BIERZO E A SÚA SIGNIFICACIÓN Por J. L. Alonso Ponga	35
ALÉN DA GALEGUIDADE: O TEMA DO ABANDONO DOS VELLO NA LITERATURA POPULAR GALAICO-PORTUGUESA Por Xosé Antón Fidalgo Santamariña	61
GALEGOS E PORTUGUESES EN TUI. ESTEREOTIPOS, DIFERENCIACIÓNS E ASIMILACIÓNS DEFINITORIAS DAS IDENTIDADES COLECTIVAS DESDE A PERSPECTIVA GALEGA Por Enrique Couceiro Domínguez	85

BOAL, UN MUNICIPIO DO OCIDENTES ASTUR
ENTRE ASTURIAS E GALICIA
(NOTAS DUN ESTUDIO ANTROPOLOXICO)

Xerardo Pereiro Pérez

Teño que comezar agradecendo a José Antonio Fernández de Rota, ó Consello da Cultura Galega e ós meus compañeiros, a súa axuda, guía e amizade.

Como sinala o título, o que vou dicir aquí son unhas notas antropolóxicas someras, que están afondadas nun traballo moito máis amplo. Con todo hai que recalca-la necesidade de afondar máis, se cabe, na investigación.

Como sabemos, no occidente astur as zonas culturais non acostuman a coincidir nos seus límites coas demarcacións administrativas. A idea do estudio e investigación en Boal é coñece-las pautas culturais e de identidade desa zona afastada do límite administrativo Galicia-Asturias.

BOAL

Debemos sinalar algúns trazos xeográficos para situarnos mellor no contexto de estudio.

Boal é un concello de occidente astur, afastado da costa, cara ó interior, montañoso e atravesado de sur a noroeste polo río Navia.

A 1-1-1990 tiña 3250 habitantes, (poboación de dereito), fronte ós 6213 do 1960, (Poboación de feito). Sufrindo un proceso de emigración e despo-boación. A dedicación fundamental é a agrícola-gandeira, xunto a ela, pero con menor importancia, destaca o sector Servicios, e non podemos esquecer-la importancia das pensións dos maiores.

O concello de Boal limita ó norte cos de Coaña e El Franco, ó leste con Villallón, ó sur con Eilao, e ó oeste con Vilanova de Oscos e Castropol. Hai que insistir na difícil orografía. Dista Boal de Navia 26 km por estrada, 147 de Oviedo, 45 de Ribadeo e 119 de Lugo, pola Veiga, a Pontenova e Meira, (123 por Fonsagrada). Formado por 7 parroquias, é o cuarto concello en extensión do occidente astur (119, 78 km²).

Os boaleses teñen unha forte identidade municipal e parroquial. O diferente chámase «Arriba» (que son os municipios cara ó sur, de alta montaña) e «Abaixo» ou «Abajo» (os municipios costeiros, «A Ribeira»). Para remarca-la delimitación municipal apóianse discursivamente no río Navia, (algúns tramos do límite leste con Villallón), na Ponte de Valga (límite oeste), na Ponte de Lestrove (límite sur).

Os boaleses chámanlles ós de Navia «besugos» e «pixotos», pola contra os boaleses son chamados «llatos», «montunos», alcumes relacionados coas actividades económicas, (pixota = pescada).

Para os boalenses Galicia está perto, moi perto, está a 36, 37, 40 km, e Oviedo a 147, 150 km. A segunda resposta é tallante, firme, exacta, numérica, sen matizacións; de primeiras o seu pensamento suscita a dúbida, as incertezas e as matizacións. O seu refuxio é a autoctonicidade; fronte á ambigüidade de seren galegos ou asturianos, reafírmanse como boaleses.

O que sempre sinalan son as súas similitudes culturais con Galicia, as súas relacións comerciais, lúdicas, sociais, etc.

As visións que teñen dos galegos clasifícoas en 3 tipos:

A. Despectiva, de superioridade cara ós galegos, con comentarios incluso racistas: «Moi brutos», «Moi atravesados en Galicia, no se lavaban», «Os galegos veñen comerciar, como os gitanos», «Del puente pa alla sois medio aportuguesados».

B. De familiaridade, de convivencia diaria, de igualdade cultural reafirmada: «Os veciños do lado», «Nuestros primos hermanos», «Las costumbres son gallegas, aquí comemos caldo gallego, no fabada», «La música, aquí es más bien gallega que asturiana».

C. De superioridade galega, sobre de todo no traballo, «xente moi traballadora, sacan dunha pedra ouro», «A artesanía, os canteiros, a boa música, as orquestas están en Galicia».

As relacións cos galegos establécense a nivel:

Comercial-económico, (feiras, compras en Ribadeo, subministración de mercadorías dende Galicia, etc), lúdico-festivo (romarías, fin de semana en Ribadeo...), vacacións, familia, estudos, traballo... en Galicia.

Un aspecto moi importante é o tema da lingua; algo que esperta polémica no occidente astur. O primeiro que cuestionamos é o nome que lle dan á súa fala.

Se lles preguntas ós mozos qué idiomas falan, case todos dirán que castelán, español, inglés, ou francés; apartando ou excluindo comentarios sobre a definición da fala local nun primeiro intre, que logo definen como: Galego-Asturiano, bable de aquí, chapurriau, nin galego nin asturiano, asturiano, galego.

Os boalenses de 30 anos en diante onde din bable engaden «este», «de aquí», «occidental», «el local», «de Boal».

Respostas nada comúns son as de asturiano e galego-asturiano; e as maioritarias son as de «gallego» e «chapurriau», engadindo matizacións como «este que falamos aquí», «a nosa fala», «el boalense», «el de aquí, chapurreo este».

Para eles fábase máis galego cara ó oeste (Castropol), distinto no sur (Eilao ou Illano), e no leste (Villallón), e moi distinto en Lueiro.

A liña maioritaria é a de simpatía coa súa fala, á que poden definir como galega ou non. Eles non queren a pretendida implantación da «llingua asturiana». Sucede asemade un proceso desgaleguizador, con progresiva castellanización dos máis novos.

No eido da política municipal resumiremos dicindo que, coa Democracia recén chegada, foi a UCD o partido máis votado, pero logo o PSOE comezou o seu goberno en maioría, hoxe relativa; o PP como segundo, e logo IU e o CDS, tamén na oposición. Coincidencia asombrosa é a de que os dous líderes políticos maioritarios, sendo inimigos políticos, os dous sinalan que no Concello de Boal non hai esquerda nin dereita; para ser de esquerda non está preparada a xente. É de destaca-la simpatía por Galicia dos votantes do PP, relacionando a Don Manuel Fraga con ela, facéndose partícipes do seu triunfo en Galicia, e felicitándose por ter tan magnífico presidente.

As casas de pedra, os «horros», «cortines» ou «cotíos» para defende-lo mel dos osos, os muíños, as casas de indianos na vila e as escolas feitas polos cubanos son algúns elementos da paisaxe de Boal.

O número de persoas por familia é de 3,36; pero lonxe da frialdade do dato, o certo é a ruptura da familia troncal extensa, aínda que hai excepcións (por exemplo na parroquia de Castrillón).

O sistema de herdanza era o da mellora, ata que nos 60 entrou en crise, pola emigración dos mozos; hoxe a variedade é o que caracteriza o sistema.

En Boal vila os días de feira son capitais; os luns, cada quince días, é o día en que a xente do concello aproveita para face-las súas compras, resolver asuntos no banco, Casa do Concello, etc. Os boaleses din que as feiras xa non son o que eran antes, o lugar tradicional foi cambiado de sitio cara a dúas naves modernas.

Elementos agora esquecidos un tanto son os seus xogos (bolos, liria ou billarda, guá e tantos outros), os seus xoguetes (pións, ou buxainas...), a súa música, os seus instrumentos musicais (gaitas, pandeiretas...), os seus bailes (a iluitia, que chaman celta), a artesanía dos ferreiros, das forxas, antes case unha en cada casa.